

עירוב של רשות הרבים (גליון)

אליהו הומינר
תושב השכונה

בגליון ש"פ ראה (אלף-קמט) כתב הרב ל. י. ראסקין לדון על נכונות השתמשות בעירוב, מצד היות המקום המעורב חסר המחיצות מספיק למנוע דין רשות הרבים.

והנה הסיק לחוש שמא יש ששים רבוא דיורים בעיר אחת, ומשום הכי אפשר שיש לעיר דין רשות הרבים, ולא מהני מחיצות העירוב.

וכתבתי התגובה דלהלן להראות שיש עוד תנאים בדין רה"ר (מלבד מה שמנין הדיורים אינו משנה), ולכן אין חשש רה"ר נפוץ כמו שכתב.

ולאחרונה גם הרב שד"ב לוין חזר וכתב שרחוב איסערן פארקווי רשות הרבים הוא - בה בשעה שהרבי דיבר באותו רחוב, ואמר שיהיה לנו רשות הרבים רק בימות המשיח (ראה בפנים אות ג, וזה מלבד מה שפשוט שאינו על פי שולחן ערוך, וכמו שיראה המעיין בדברינו).

א. כתב אדה"ז בשלחנו (סימן שמ"ה ס"ה) "כל מקום שיש לו שם ד' מחיצות, אע"פ שאינן שלימות אלא פרוצות באמצען, ואין בהן אלא אמה לכאן ואמה לכאן בכל

אסור מו' שעות ולמעלה והא זמן שחיטת הפסח אחר התמיד הוי ותמיד ששחטו לפני חצות פסול וא"כ זמן שחיטה לא הוי מיד אחר חצות עד כדי שהיית הקרבת תמיד וי"ל כיון דדיעבד אם שחט הפסח קודם תמיד כשר כדתנן התם חשיב זמן שחיטה מחצות ואילך".

ובהשקפה ראשונה צ"ב מהו ההו"א והמסקנא של התוס', ונראה לומר (בד"א כמובן) דבין הערבים בנוגע להקרבת פסח הוא סימן ולא סיבה, היינו שבשעה בין הערבים הרי זהו סימן וגילוי מילתא דצריך להקריב את הקרבן פסח, בניגוד לתפילה, הרי הוא צריך להתפלל אחר בין הערבים ולא שבין הערבים מגלה לנו שהוא צריך להתפלל.

ואם כנים הדברים הרי מתורץ קושיתו, דאינו יכול להקשות בקרבן פסח דשם הרי 'בין הערבים' הוא סימן מתי צריך להקריב את הקרבן פסח, ולא שהוא צריך להקריב בזמן מסיים אלא אדרבה וכו"ל, בניגוד לתפילה.

במילים אחרים: יש שני הגדרות של בין הערבים (א) בדין ב) במציאות, דהמציאות בין הערבים הוא בא לגלות מתי צריך להקריב אבל הקרבן פסח אין בו יחס לבין הערבים. אבל אי אפשר ל'בין הערבים' לפעול דינים, (היינו דבקרבן פסח אינו הנחה שני' מבין הערבים, בניגוד לתפילה דשם הדין תפילה 'נולד' מ'בין הערבים').

זוית, כגון ד' קורות הנעוצים ברשות הרבים לארבע זויות, וכל אחת עביה אמה על אמה, שנמצא שלכל רוח יש מחיצה ברוחב אמה מזוית זו וברוחב אמה מזוית זו, אם אין ביניהם אלא י"ג אמות ושליש הרי זה רשות היחיד מן התורה, והזורק לתוכה מרשות הרבים חייב, אבל מדברי סופרים אינן חשובות מחיצות להתיר הטלטול בתוכו, אפילו הן בכרמלית, הואיל והפרוץ מרובה על העומד.

נמצא מדבריו, אשר כל מקום שיש לו שם ד' מחיצות, אינו רשות הרבים.

והקשה על זה הרב ראסקין (אות ז), שהרי כתב רבינו הזקן במקום אחר (בהערה לסימן שס"ד הלכה ד') שבירושלים לא היה שם ד' מחיצות. ותירץ אשר דברי רבינו שכל שיש שם ד' מחיצות אינו רשות הרבים, הוא רק כאשר אין הפירצות בין המחיצות יותר מי"ג אמות ושליש, אבל אם פרוץ יותר מזה, אותו מקום יכול להיות רשות הרבים (אם נשלמו שאר תנאי רשות הרבים, ראה להלן בדברינו).

ואקדים, אשר כתב הרב ראסקין שבדרך כלל בעיירות המחיצות (קודם העמדת צורת הפתח) הם עומד מרובה על הפרוץ (מצד כותלי הבתים), ורק לאחר זה יצא לדון על הפירצות, שמא מבטלות המחיצות. אולם גם לשיטתו בענין הפירצות כל הדיון שייך רק במקרה של "שם ד' מחיצות" (כמו שכתב בעצמו), שיש רק מחיצות קטנות בצדדים. אמנם במקרה של עומד מרובה על הפרוץ הרי כתב רבינו הזקן (סימן שמ"ה קו"א סק"ב) "וכיון שיש לו למבוי ג' מחיצות גמורות דסגי מדאורייתא לכולי עלמא לאפוקי מרשות הרבים". הרי להדיא, שבנידון דידן (בעיירות) לכולי עלמא אין דין רשות הרבים, ודלא כמו שמשמע מדברי הרב ראסקין.

ובמחילת כבודו, דבריו נסתרו ממה שכתוב בשוע"ר שם (סימן שמ"ה) הלכה י"א, שכתב שם "איזו היא רשות הרבים . . ואפילו יש להם חומה . . אם הוא רחב ט"ז אמה שהרי אין לו אלא ב' מחיצות משני צדדיו בלבד (אם מחיצות אלו אינן רחוקות אמה ברוחב רשות הרבים מכנגד חלל השער).

מפורש בדבריו, שאף שנשלמו שאר תנאי רשות הרבים, וביניהם שהמקום רחב ט"ז אמות, מכל מקום, כיון שיש ריחוק אמה בין הכותל להשער, אינו רשות הרבים. והטעם נראה פשוט, שאם יש ריחוק אמה, נמצא אשר יש "שם ד' מחיצות", שבאותה אמה יש כותל (שאם לאו גם אותה אמה היא חלק מהשער).

אמנם בכגון דא הפירצה היא יתרה על י"ג אמות ושליש, שהרי שש עשרה דל שתים (אמה אחת מכאן ואחת מכאן) יוצא ארבע עשרה, והוא יותר מי"ג אמות ושליש.

[ואין לומר אשר אמת שאף בפירצה יתרה על י"ג אמות ושליש המקום המוקף הוא רשות היחיד, מכל מקום באיזה שיעור יותר מי"ד הרי הפירצות מבטלות המחיצות. שהרי אי אפשר לומר כן, שהרי לא נתפרש בשום מקום איזה שיעור יותר מי"ג אמות ושליש, וקשה לקבל ששיעור חשוב כזה לא נתפרש בשום מקום. ואם היה איזה שיעור כזה, היה לרבינו לפרש שיעור זה.

ועוד מצינו בדברי הצ"צ שאין שום חילוק בשיעור הפירצות (למנוע דין רה"ר), שכתב (שו"ת או"ח סי' מ אות ו) "והנכון יותר כדברי התוס' כי מחיצות הלל"מ אין כולם שוות כו' ה"נ כך הוא דינה של תורה דכל שיש מחיצות שלימות בזויות שיעור אמה לכל צד כו' ולא תפסל בשום פירצה בעולם כו' עכ"ל".

אלא צריך לומר, שהטעם שפירש אדה"ז י"ג אמות ושליש", הוא אשר רק אז הוא רשות היחיד מן התורה והזורק לתוכה חייב, אבל אם רחב יותר מזה, אף שאינו רשות היחיד, מכל מקום עדיין אינו רשות הרבים, אלא הוא מקום פטור.

ומה שהקשה הרב ראסקין שבודאי היו בירושלים יותר מב' מחיצות, כיון שעיר גדולה היא, ואף שברחוב הראשי לא היו אלא ב' מחיצות, מכל מקום היה שם מחיצות מסביב, התירוץ לזה פשוט, וידוע בשם "סילוק מחיצות". והוא, שאין נחשבים כמחיצות אלא המחיצות הניכרות ונרגשות מתוך המקום המוקף, ולא אלו שאין נרגשות תוך המקום המוקף עצמו.

ודבר זה מוכח מדברי רבינו הזקן בסעיף י"א שהבאנו לעיל, "(אם מחיצות אלו אינן רחוקות אמה ברוחב רשות הרבים מכנגד חלל השער)", שלכאורה קשה, הרי אף אם אינן רחוקות אמה, מכל מקום כשמסתכל מהחוץ נראה עובי הכותל כמחיצה, אבל מכיון שאינן ניכרות מתוך המקום המוקף, אינו נחשב כמחיצה.

ב. אמנם גדולה מזו ראיתי בדבריו, שלא רצה לסמוך על תנאי ששים רבוא, וגם לא הזכיר כלל תנאי מפולש ומכוון, דהנה תנאי רשות הרבים מפורשים המה בשוע"ר (סימן שמ"ה סי"א): איזו היא רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים ט"ז אמה על ט"ז אמה שכן היה רוחב הדרך במחנה לויים שבמדבר. והוא שאינם מקורים ואין להם חומה סביב ואפילו יש להם חומה אלא שהם מפולשים משער לשער דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה הרי יש לאותו דרך המכוון משער לשער כל דין רשות הרבים אם הוא רחב ט"ז אמה שהרי אין לו אלא ב' מחיצות משני צדדיו בלבד (אם מחיצות אלו אינן רחוקות אמה ברוחב רשות הרבים מכנגד חלל השער) והוא שאין הדלתות ננעלות בלילה כמו שיתבאר בסימן שס"ד. . ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית."

הדברים ברורים, שיש תנאים רבים להימצאות רשות הרבים, ולא די בששים רבוא, אלא שיש שיטה שיש עוד תנאי, והוא "שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום . . . אינו רשות הרבים", שלכן לא כתב רבינו שאם יש ששים רבוא הוא רשות הרבים, אלא שאם אין בו ששים רבוא אינו יכול להיות רשות הרבים.²

והנה אחד התנאים שכתב הוא שהרחובות ושווקים "הם מפולשים משער לשער", ופירש שכשכתוב מפולש אין הכוונה רק שהשערים אינם סגורים (ואין הדלתות בראשי הרחוב ננעלות בלילה), אלא "דהיינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה". נמצא, ששום רחוב אינו יכול להיות רשות הרבים אם אינו דרך ישר בין שני הפתחים בקצווי הרחוב.

ותמיהני שלא הזכיר תנאי זה, שהרי בעיירות שלנו רוב הרחובות אינם ישרים אלא עקומים, ואם כן אינם נקראים מפולשים.

ועוד, שמצינו באג"ק כ"ק אדמו"ר (ח"ט ע' מא) שכתב על דברי הרב מנחם צבי אייזנשטאט, שהוא רצה לומר שאם לאו המחיצות של העיר מאנהעטטען יהיה רה"ר (כלומר, שהיה פשוט לו שאין מאנהעטטען רה"ר, שהרי יש שם מחיצות מספיקות, רק שרצה לומר שאם לאו מחיצותיה היה רה"ר), וכתב עליו כ"ק אדמו"ר "צ"ע ובירור, דכמדומה הרחובות כולם מסתיימות, סו"ס, בגשרים ומנהרות הסתומות ע"י צוה"פ או גם מחיצה ו"שראנקען" כדי לגבות מס וכיו"ב. - לעיין א"א להר"א מבוטשאטש שש"ה.

וכוונתו למ"ש האשל אברהם (בוטשאטש) סימן שמ"ה על שו"ע שם סי"ד, שהשראנקען מבטל דין רה"ר מהדרך, כדין דלתות הנעולות בלילה שאז אינו נחשב מפולש ומכוון. וכוונת רבינו, שא"א שהעיר מאנהעטטען יהיה רה"ר, כיון שיש בסוף כל הרחובות (שעליהם רצה הרב אייזנשטאט לומר שהם רה"ר אי לאו המחיצות) מחיצה או צורת הפתח או שראנקען. [ולמעשה, שיש להביא ראיה מדבריו אלה, ממה שכתב זה על הצד שאין במאנהאטען מחיצות מספיקות (אמנם בפועל יש שם), שתנאי מפולש ומכוון נצרך גם כשאינו עיר מוקף חומה].

וזה אף כאשר שלכל הדעות אין מחיצות מספיקים, שהרי הכתוב באותו מכתב הוא על ההנחה שאין שם מחיצות מועילות, כמו שהזכרנו לעיל, ומ"מ כיון שהרחוב מסתיים בצורת הפתח, אינו נקרא מפולש.

(2) ואיברא שהדבר מוכח ומפורש במקומות רבים בגמרא, בראשונים ואחרונים (וכן מוכח גם מהשיחה המובאת להלן אות ג). ואמרתי לקצר, ולדון רק בדברי רבינו הזקן.

נמצא, שברוב עיירות שלנו, אין דין רשות הרבים ברחובות, שהרי לא נתקיים התנאי של מפולש.

ג. והנה כתב, אשר אפשר שיש ששים רבוא דיורים יחד, ושעל ידם נתקיים תנאי ששים רבוא.

ובמחילת כבודו, נראה שטעה בזה, שאין תנאי ששים רבוא תלוי אלא באלו המהלכים באותו מקום שאפשר לדונו כרה"ר, וכדלקמן.

דהנה הבאנו לעיל (תחילת אות א) מדברי רבינו הזקן "ויש אומרים שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית." הרי כתב "שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום . . אינו רשות הרבים."

ברור מלשונו, שצריך שהששים רבוא יהיו עוברים שם, ולא מספיק אם דרים שם, שהרי אף כשדרים שם ששים רבוא, מכל מקום "כל שאין ששים רבוא עוברים בו . . אינו רשות הרבים"³.

ועוד מצינו שכתב (סימן שס"ג סמ"ד) בלשון "שאם היו ששים רבוא בוקעים במבוי זה היה רשות הרבים גמורה", הרי כתב להדיא, שהתנאי דששים רבוא הוא שצריך להיות ששים רבוא בוקעים באותו רחוב, שלשון בקיעה מורה על כניסתם לתוך המבוי, וכתב שבוקעים "במבוי זה" שמורה על היותם בתוך המבוי, ואם לאו, אינו רה"ר. ואם היה שיטתו שגם כשדרים ששים רבוא בעיר נחשב רה"ר לא היה לו לכתוב כן (שהרי מטעה אותנו שמא יש בעיר ששים רבוא אבל אין ששים רבוא במבוי), ונראה משום מקומות אלו שא"א לפרש אחרת בדעת רבינו.⁴

(3) ושו"מ אשר הרב מרדכי פרקש כבר הביא ראיה זו, בהערות וביאורים (גליון תתקסד) דש"פ מסעי תשס"ח, ע' 71-70. וראה עוד שם שכתב שאף אם יש לנו קושיות בדבר, מכל מקום אין לזוז מהמפורש בדברי רבינו הזקן.

(4) ומה שרצו לדייק מדברי רבינו סנ"ז ס"ז שכתב הלשון "בעיר גדולה שיש בה ס' רבוא", יש ליישב בפשטות, ע"פ דברי רש"י (עירובין דף נ"ט ע"ב) "דרך עיירות להיות פתחי פילושיהן לאורכם ורה"ר עוברת מפתח לפתח וחלוקה לאורכה... הני והני דרסי בהך רה"ר ויוצאין ונכנסין דרך פתחים לכאן ולכאן ורה"ר זו מחברתם שכולם מעורבין בה ואסרי אהדדי", היינו, שכל המבואות פתוחים לרשות הרבים, והדרך היחידי לצאת חוץ לעיר הוא דרך הרחוב הראשי (ראה תוס' רי"ד שם). נמצא, שאם יש ס' רבוא באותו עיר, ממילא יש ס' רבוא ברחוב ראשי, בעיירות שבזמניהם (ולעיר שבזמניהם היה עיקר המלאכה בשדה), אבל היום אין ציור העיר כן. ולכן כשדיבר סתם אודות רה"ר הזכיר עיר, אולם במקור המובא בפנים מדובר במבוי פרטי, ולכן צריך ס' רבוא באותו מבוא. ואין לומר להיפך, שלעולם

[ומה שהרב שד"ב לווין רצה לחדש שא"א להיות ששים רבוא אנשים בוקעים במבוי אחד, הדברים נסתרו ממקום זה בשו"ע,⁵ שרבינו כתב לנו אפשרות ששים רבוא עוברים באותו מבוי, ואם צודקים דבריהם שא"א אפשרות כזו היה לו לכתוב "בעיר זה" וכיוצא בזה, ומזה שנתן לנו דוגמא שבוקעים ששים רבוא באותו מבוי, צריכים אנחנו להניח שהדבר אפשרי].

ועוד מפורש בשיחת כ"ף מנחם-אב תשכ"ב אות ח (נוסח על פי ההקלטה, נוסף הדגשה): "אז בשעת ס'איז דא א גאס וואס זי איז רחבה ששה עשר אמה, אין זי איז ניט קיין פארשלאסענע און ששים רבוא בוקעין בו, איז אט דעמאלט איז דאס א רשות הרבים מן התורה אן קיינע ספקות."

ומה שרצה להביא ראיה ממה שחז"ל גזרו גזירות בכרמלית אטו רשות הרבים, ומזה מוכח שאפשר להיות רשות הרבים, הרי אין אנו זקוקים לראיות לכאן או לכאן כשהדבר מפורש בשו"ע, ר, כנ"ל.

ולענין גוף סברתו, לא הבנתי, הלא דבר זה אמרו על פי הראשונים הסוברים תנאי ששים רבוא, "שאיין לנו רשות הרבים בזמן הזה" (ראה שו"ע ר סימן שמ"ה סי"א בסופו)?

ועוד, הרי שאלה זו גופא הקשה כ"ק אדמו"ר (תורת מנחם חי"ד ע' 265-266) בצורה דומה, למה קיים "גזירה דרבה" לגבי מצות שופר וכו' כיון שאין לנו רשות הרבים, וכיון שכן אין טעם לגזירה? ותירץ אשר במהרה יבנה בית המקדש, ואז תהיה לנו רשות הרבים, ואם לא נקיים הגזירה עכשיו, כדי שלא יאמרו הרי אשתקד תקענו

צריך רק ס' רבוא באותו עיר, אלא שאם יש ס' רבוא גם באותו מבוי פשוט שנחשב רה"ר, שהרי מפורש להיפך ממה שהבאנו מסימן שמ"ה סי"א. ועוד, שא"כ לא היה צריך להזכיר שיש ס' רבוא באותו מבוי, כיון דסגי בעיר. ועוד דלא מצינו שום איזכור של עיר כשהגדיר הארבע רשויות לשבת בסימן שמ"ה, אלא מדבר רק על מקומות פרטיים בעיר.

ועוד יש לומר, ששם כתב לענין ש"מתחלפת היא בעיר גדולה שיש בה ס' רבוא", וכוונתו שאם יש ששים רבוא בוקעים ברחוב העיר בכל יום אז כל המבואות המפולשין לו יש להם דין רשות הרבים, וכן נראה נכון, שהרי מדובר שם בשפיכת מים לחצר הסמוך לרשות הרבים.

ולהעיר, שכל הנדון הוא מעשי כ"כ, שהרי כשיש מחיצות צורת הפתח אין כאן רה"ר כלל, רק שהחמירו חכמים שאם ינטלו הצוה"פ היה אותו מקום רה"ר (היינו, שאין שם ב' מחיצות ומשהו וגם נשלמו כל שאר תנאי רה"ר, רק שמחיצות צוה"פ אלו עושים אותו מקום רה"ר), צריך לעשות דלתות (מדרבנן) כמו שכתבו לעיל בפנים.

(5) וגם על פי חשבון אין דבריו צודקים, ואכמ"ל.

בשופר גם בשבת, וכן נעשה אנחנו גם עכשיו.⁶

ולגוף הענין, מה נוגע לנו כל השיטות שהביא שם נגד רבינו הזקן,⁷ וכיון שהוא כתב אשר "כל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום כדגלי מדבר אינו רשות הרבים אלא כרמלית", אין לנו להסתפק בדבר כלל.

ובאמת אשר לא הזכיר הרב ראסקין דברי אדמו"ר הזקן בשלחנו כלל, ואיך כתב אשר רוב העירובין בעיירות שבימינו אינם כשרים, פסק המרשיע יהודים רבים מאד, בלי לעיין היטב בדברי אדמו"ר הזקן.

ויוצא לנו מכל זה, אשר תנאי ששים רבוא הוא שיש ששים רבוא עוברים באותו מקום, ולא שיש ששים רבוא דיורים באותו עיר.

ד. ומה שכתב "שעל ידי זה שיטלטלו על סמך העירוב הרי הם מוציאים את עצמם מכלל קהל המהדרים ועושים לפנים משורת הדין, ומזדהים עם הקהל שאינם מהדרים", ואף שכתב כן לדעתו אשר להלכה יש לחוש, מכל מקום ראיתי לנכון לצרף כאן קצת בענין נכונות ההשתמשות בעירוב.

וקודם שנביא מן המקורות, אעיר, אשר לפנים בירושלים גם חסידים ואנשי מעשה טלטלו ברחובות על סמך העירוב, וכפי שכתב הרב מרדכי פרקש שכן עשו בימי ילדותו.⁸

ויש להוכיח מכמה מקומות שאין להחמיר שלא לטלטל בעירוב כשר, הנה⁹ בשוע"ר סש"ה סי"א, אחר שהביא דעת הראשונים שאם אין ששים רבוא אי אפשר להיות רשות הרבים, כתוב שם בהגהה¹⁰ "וכל ירא שמים יחמיר לעצמו", שלא לסמוך על שיטה זו. והנה ממה שכתב שהירא שמים יחמיר לעצמו שלא לטלטל דוקא בעירוב הסומך על ראשונים אלו, משמע שבעירוב בו איננו צריכים לסמוך על דעות אלו, אלא

(6) וראה בלקו"ש חכ"א ע' 384 שביאר למה הובאו פרטי דיני רשות הרבים כשבעלי השו"ע סתמו כדעת האומרים שאין לנו רשות הרבים בזמן הזה, עיי"ש.

(7) מלבד מה שמחבר אותו ספר לא הבינם כראוי ואכמ"ל.

(8) ראה בדבריו בהערות וביאורים הנ"ל הערה 2, ע' 73.

(9) ראה זו ראיתי בדברי הרב מרדכי פרקש בהערות וביאורים הנ"ל הערה 2, ע' 73.

(10) נדפס באופנים שונים בדפוסים השונים, אמנם ברור הדבר שהוא הגהה, וגם לא נכתב על ידי רבינו הזקן, וכפי אשר כבר כתב הגרא"ח נאה בקונטרס השלחן הערה סט.

כשרה היא מטעמים אחרים, אין טעם להחמיר גם לירא שמים.¹¹

ועוד, שידוע שהרב אייזנשטאט כתב קונטרס הנקרא בשם "הצעה לתיקון עירובין", בענין עשיית העירוב במאנהאטען, ורבינו כתב עליו הגהות (אג"ק ח"ט ע' מא-מג), ולאחרי זה הוסיף רבינו מעצמו ציונים בענין המצוה לתקן עירובין, ונעיין בכמה מהם [ולהעיר שרבי מ"מ כשר, כשפרסם מכתב זה בספרו דברי מנחם (סימן כב), השמיט חלק זה מהמכתב הדן על המצוה לתקן עירובין, וכנראה משום שהמקורות שציין רבינו כתבו לשונות חזקים כלפי אלו שהתנגדו לעירוב, וכיון שרבנים חשובים היו נגד אותו עירוב, לא רצה לפרסמו].

הרבי ציין שם לשו"ת התשב"ץ, ונביא מדבריו (ח"ב ענין לז): [שאלה] אם יש חשש עבירה בתיקוני מבואות. [תשובה] חס ושלום, אבל הזריז בזה הרי זה משובח. אדרבה, הם תמהים בגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן. . ונראה מכאן שאלמלא טירדת הגירסא דרך תלמיד חכם הוא לתקן. ומי שליבו נופקו בזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו. וזכות גדולה היא למתקן. "ודבריו מכוונים כלפי עירוב כשר, וכתב עליו שמי שיאמר שיש בו שום חשש תקלה שהוא אפיקורס.

ומכאן למדנו שאין להמנע מעירוב גם מחשש תקלה שיצא מזה, שהרי חז"ל לא חשו לזה. ולזה ציין רבינו דברים אלה, (אחד הטענות נגד העירוב במנהאטאן היה שמא יהיה תקלה שישכחו תורת עירוב) שעל השאלה אם יש חשש תקלה בעשיית עירוב כשר, כתב התשב"ץ שדבר כזה הוא אפיקורסות.

והנה מצינו שהאריז"ל הלך לבית הכנסת וגם מחוץ לעיר עם טליתו על כתפו דוקא ולא מעוטף, שרצה דוקא לסמוך על העירוב וגם מחוץ לחומת העיר, שצריך לסמוך לכאורה על האומרים שאין רה"ר בלא ששים רבוא "והנה ראיתי למורי ז"ל שבשחרית יום שבת היה מוליך עמו הטלית' והחומש מביתו לבהכ"נ וגם היה מוליכו לבית הטבילה אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא היה מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב שנעשה בשיתוף כל מבואות צפת ת"ו או אשר נעשה לבית הטבילה אם היו נעשין כהלכתן או לאו" (ראה שער הכוונות ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו).

והנה ה"מנחת אלעזר" בספרו נימוקי אורח חיים (סימן שצ"ד סק"א) כתב "וכמו שמקובל בידינו בשם קדוש זקני בעל בני יששכר ז"ל (כשהיה בעירו במקום שהוחזקו העירובין בטוב) ביציאתו לחוץ מביתו בשבת קודש לקח לתוך בגדו מפתח וכיוצא כדי

(11) אכן ראה בהערה הקודמת שהערה זו לא נכתב על ידי רבינו הזקן בעצמו, אמנם מכל מקום יש ללמוד נקודת מבט והנהגת החסידים, וכפי שנדחק הגרא"ח נאה (שם) לומר שאפשר שטעם הגהה זו היא שלא היו סומכים על היתר זו בבית הרב.

שישאוהו במקום העירוב ולא יהיה בכלל מי שאינו מודה בעירוב עד כאן דבריו הקדושים (וכיון דאין מחמירין כדברי הרמב"ם [ובשלחן ערוך סימן שס"ב סעיף י'] דצורת הפתח עושין רק במקום שעומד מרובה על הפרוץ והיינו בכל העיר, על כן אין מקום להחמיר יותר כלל). שוב ראיתי כדברי זקניי בעל בני יששכר הנזכר, הוא עוד נפתח בגדולי הראשונים ז"ל התשב"ץ ומובא בכרכי יוסף בזה שכתב בזה הלשון ומי שלבו נוקפו בזה (בתיקון עירובין) הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו, עכ"ל עיין שם. והגם כי ראיתי בספר שערי רחמים דיני ומנהגי הגר"א מווילנא ז"ל כי מנהגו היה שלא לישא כלל בשבת אפילו במקום שיש עירוב, אכן מנהגינו ומנהג אבותינו ורבותינו הקדושים לדקדק לישא במקום שיש עירוב וכדברי רבינו האריז"ל והתשב"ץ ז"ל כדי לחזק אמתיות דברי רבותינו וחכמינו ז"ל שהתקינו עירובין ושלא להיות ח"ו (בחשש) בכלל מי שאינו מודה בעירוב, ויסודו משלמה המלך שאמרו חז"ל בשעה שתיקן עירובין וכו' יצתה בת קול אם חכם בני ישמח לבי גם אני".

נמצא, אשר ההשתמשות בעירוב דבר נכון הוא, ואין זכר להימנעות מהשתמשות בעירובין אלא במנהגי הגר"א וכיוצא בזה. נמצא שאין לומר אשר המטלטלים על ידי עירוב הם מכלל אלו שאינם מהדרים במצוות.

ה. עוד הערה קטנה בדבריו, שכתב שרבינו הזקן הכריע לחוש לדעת הרמב"ם, אשר כשאין עומד מרובה על הפרוץ בלי מחיצות צורת הפתח, צריך שהצורות הפתח לא יהיו רחבות יותר מעשר אמות, (אלא שלמעשה בעירות אין לחוש לזה, כיון שיש מחיצות הבתים).

אמנם לשון רבינו הזקן שם (סימן שס"ב סי"ט) הוא ש"טוב לחוש" לדעת הרמב"ם, והנה מצינו מקום אחר בו כתב רבינו טוב לחוש (סימן רמ"ו סוף ס"ח), וכתב רבינו בקו"א שם (סק"ג) "אף שרמ"א בדרכי משה ובהגהות ביו"ד סי' קנ"א כתב יש להחמיר, אפשר שכוונתו ג"כ שטוב להחמיר כלשון הגהת אשר"י, אבל אין חיוב בדבר, כמו רוב יש להחמיר שבדברי האחרונים שהוא חיוב גמור דוק ותשכח."

הרי מפורש, שבדרך כלל יש חיוב בלשון "יש להחמיר", ופעמים הכוונה גם רק שטוב להחמיר, ו"טוב להחמיר" ו"טוב לחוש" לעולם אין בהם חיוב.

וכיון שכתב לשון "טוב לחוש" לגבי שיטת הרמב"ם, נמצא שאין התחייבות כלל לחוש לשיטתו, והעירוב כשרה מכל מקום, אף כשנעשה מחוץ לעיר שאין מחיצות הבתים.

כללי היתר לאמירה לנכרי בשבת [גליון]

הרב מנחם מענדל מרזוב

כולל שע"י ביהכנ"ס אנ"ש

בקובץ העבר ליקט דודי היקר הגה"ח ר' לוי"צ ראסקין כמה כללים מתי שהתירו אמירה לנכרי בשבת. והנני להעיר כמה הערות על דבריו. חלק מההערות הם רק להבהיר דברים שבכתיבה לרבים צריכים לפרט יותר.

א. בכלל ג' כתב "מותר לבקש מנכרי לעשות מלאכה לצורך חולה – אף שאין בו סכנה, ואף מלאכה דאורייתא". צריך להבהיר שהחולה שעליו מדברים שמותר לומר לנכרי לעשותת מלאכה מדאורייתא אינו בכל מה שנק' בלשון בני אדם חולה, אלא בלשון אדה"ז (סשכ"ח סי"ט. והוא משו"ע והגהת הרמ"א סי"ז) "חולה שנפל מחמת חוליו למשכב כו' או שיש לו מיחוש שמצטער כל כך עד שנחלש ממנו כל גופו".

ב. בדוגמא 2 לכלל הנ"ל כתב "בעת הקור, מותר לומר לנכרי להדליק האש". צריך להבהיר שאדה"ז כותב (סרע"ו סט"ו. והוא משו"ע ס"ה) שזהו רק "ביום שהקור גדול . . אבל ביום שאין הקור גדול כל כך כו' אסור לומר לנכרי לעשות מדורה".

ג. בדוגמא 3 לכלל הנ"ל כתב "מי שאינו בגדר 'חולה שאין בו סכנה', אבל מצטער, רשאי לומר לנכרי לעשות עבורו איסור דרבנן". ומקורו שם הוא "שוע"ר ס' שכח ס"כ". במקור הנ"ל מדובר בשני מקרים: א) "לא נפל למשכב וגם אינו מצטער כל כך עד שנחלש כל גופו (אבל על כל פנים יש לו צער גדול)", ב) "אין לו צער גדול ולא חולי הכולל כל הגוף אלא מקצת חולי", ובשניהם התיר לומר לנכרי לעשות עבורו איסור דרבנן. ובב' מקרים אלו אין המדובר במצטער סתם, אלא במי שיש לו עכ"פ מקצת חולי ויש לו צער.

ובאמת מה שהותר במצטער בעלמא, יש בזה הרבה מקורות, וצ"ע להתאימם מהו הכלל בזה. והנני מעתיק בהערה מה שמצאתי בענין זה¹.

1) בגמ' שבת (קז, א) מבואר דמפיס מורסא בשבת להוציא ממנה ליחה, הוי מלאכה שאין צריכה לגופה (כן מבואר שם, ב), ומכל מקום פטור ומותר לכתחילה, ופי' רש"י (ד"ה פטור) "ורבנן נמי לא גזרו בה שבות משום צערא".

והנה בגמ' (כתובות ס, א) איתא "תניא רבי מרינוס אומר, גונח חלב בשבת. מאי טעמא, יונק מפרק כלאחר יד, ובמקום צערא לא גזרו רבנן". אלא שלשיטת הרמב"ן (תוה"א שער המיחוש) הותר בזה רק כיון שהוי ע"י שינוי, והריטב"א (כתובות שם) לומד בשיטת הרמב"ן שמותר רק שבות שהוא